

گفتگو با اهل تاریخ: این شماره دکتر جواد هروی

مدیر گروه تاریخ دانشگاه آزاد بجنورد

فخری زنگی آبادی *

تاریخ پژوهی بعنوان اولین سنوآل لطفاً در ابتدا مختصری از زندگینامه، مراحل تحصیل و آثار و تالیفات خود ارائه نمایید.

در شهریور ماه یکهزار و سیصد و چهل و پنج شمسی و در جوار بارگاه ملکوتی ثامن الائمه در خانواده‌ای متوسط و مذهبی به دنیا آمدم. دوران سخت کودکی به من چنین آموخت که برای پیشبرد مقصود، راهی جز تلاش و همت در کار و تحصیل نیست. با تمام مصائب، تمامی دوران تحصیل را به عنوان دانش آموزی کوشا سپری نمودم. بخت یار بود و از خرمن معلمان عزیز و دردانه‌ای کسب فیض نمودم تا اشتیاق بر این امر، بعدها نیز مرا در این کسوت متصف سازد. به خاطر دارم که نخستین بار در ده‌سالگی بود که دست به قلم بردم و شروع به نگارش کتابی نمودم که هیچ‌گاه چاپ نشد و مفقود گردید. اما شوق نگارش و مطالعه از همان اوان کودکی در دل جای یافته بود، و بعدها نیز به ثمر نشست. با اتمام تحصیلات و با علاقه وافر به رشته مطالعات تاریخی، وارد دانشکده ادبیات و علوم

انسانی دانشگاه فردوسی مشهد شدم. ورود به دانشکده (۱۳۶۴) دوره‌ی تازه‌ای از زندگانی را به خود اختصاص می‌داد، که در آن خاطرات بسیاری از جمله درس‌آموزی از محضر استادانی چون مرحوم دکتر عبدالهادی حائری، مرحوم دکتر خواجه‌یوان، مرحوم دکتر نبی، و ... در گروه تاریخ را به همراه داشت.

در سال ۱۳۶۸ به مقطع فوق لیسانس تاریخ وارد شده و با فراغت از تحصیل در سال ۱۳۷۰ با عضویت در هیئت علمی

وارد دانشگاه آزاد اسلامی بجنورد که تازه گشایش یافته بود شدم. در سال ۱۳۷۱ نخستین کتاب خود را تحت عنوان «ایران در زمان سامانیان» به چاپ رسانیدم و همین تألیف در سال ۱۳۷۶ به خط سریلیک روسی در کشور تاجیکستان برگردانده و منتشر گردید.

در سال ۱۳۷۵ به دوره دکتری تاریخ راه یافتم و با شاگردی از محضر فرزادگانی بی‌نظیر چون مرحوم دکتر عبدالحسین نوایی، خویش را مهیای انتشار کتاب پرزحمت و خسته کننده «تاریخ سامانیان عصر طلایی ایران بعد از اسلام» نمودم که در سال ۱۳۸۰ در سلسله کتابهای آبی انتشارات امیرکبیر تهران منتشر گردید.

بلافاصله پس از کسب مدرک دکتری، به درجه استادیاری نایل گردیده و هم اکنون نیز در انتظار مرتبه دانشیاری می‌باشم. در سال ۱۳۸۲ با کوشش فراوان تلاش گردید تا تحقیقی علمی در فرازی از تاریخ ایران و اسلام تحت عنوان «امام علی (ع) و ایران» به زیور چاپ توسط دانشگاه آزاد اسلامی بجنورد درآید. در همین اثنا نیز بیش از پنجاه مقاله در مجلات و نشریات مختلف چاپ گردید که حدود بیست مورد از مقالات به دلیل وحدت موضوع تحت عنوان کتابی با نام «پژوهش‌هایی پیرامون عصر سامانیان» مراحل چاپ را می‌گذرانند. همچنین کتاب دیگری که عصاره سالها تحقیق و مطالعه در زمینه پژوهش‌های علمی در تاریخ است تحت عنوان «روش تحقیق و پژوهش علمی در تاریخ» به زودی آماده چاپ و انتشار خواهد گردید.

در حال حاضر به عنوان مدیر مسئول فصلنامه «پژوهش نامه تاریخ»، تلاش خویش را برای انتشار مقالات علمی نوین استادان متخصص عرصه تاریخ ادامه می‌دهم.

تاریخ پژوهی چه زمانی ازدواج نمودید و چند فرزند دارید و هم اکنون ساکن کجا هستید؟

در سال ۱۳۶۹ در اثنای تحصیل در مقطع فوق لیسانس در تهران، ازدواج نمودم که حاصل این ازدواج دو فرزند به نامهای فرزاد و محمدرضا می‌باشد. در طی مدت همکاری با دانشگاه آزاد اسلامی بجنورد، مدتی را در خراسان شمالی اقامت

داشته، لیکن امروزه ساکن مشهد می‌باشم.

تاریخ پژوهی از دوران تحصیل اگر خاطره تلخ و یا شیرینی دارید ذکر نمایید.

دوران تحصیل مملو از خاطرات تلخ و شیرین برای همگان است لیکن ترجیح می‌دهم که خاطرات تلخ را به شیرینی وقایع بیخشم و دفترچه ذهن را به تکاپوهای پرحلاوت مزین کنم. این دوران در زمره بهترین ایام عمرم محسوب می‌گردد که هویت امروز خود را مرهون تلاش این روزگاران می‌دانم. بسیاری از دوستان این عهد برایم باقی مانده‌اند و با ایشان حشر و نشر دارم و بر وجودشان افتخار می‌کنم. خاطراتی که از بازدیدهای علمی به مناطق باستانی کشور داشته‌ام در این عصر بسیار برایم بیادماندی و دل‌انگیز است. رابطه صمیمی با استادان، به من آموخت تا دریابم که بهترین شیوه در برخورد با دانشجو، جدای از رابطه علمی و درسی، صمیمیت و همدلی اخلاقی و روحی است. چنان‌که امروزه بسیاری از دانشجویانم که حتی در مقاطع دکتری نیز به تحصیل مشغول می‌باشند، ارتباط صمیمی و دوستانه را با من حفظ کرده‌اند. تلاش کرده‌ام که همیشه از اسوه‌هایی چون دکتر محمد اسماعیل رضوانی و دکتر عبدالهادی حائری که سرآمد علم و تواضع بوده‌اند تبعیت نمایم. اما باور بفرمایید که هر چه بیشتر آمده‌ام بیشتر احساس می‌کنم که همچنان دانشجوییم و سئوالاتم بیشتر شده و انگیزه‌ام بر مطالعه و دانستن شدیدتر گشته است.

تاریخ پژوهی چه مدت است که به عنوان مدیر گروه تاریخ دانشگاه آزاد بجنورد مشغول انجام خدمت می‌باشید و چالش‌های پیش روی شما چیست؟ همچنین سابقه گروه تاریخ بجنورد به چه زمانی برمی‌گردد؟

گروه تاریخ دانشگاه آزاد اسلامی بجنورد از سال ۱۳۶۹ با همکاری گروه تاریخ دانشگاه فردوسی مشهد تأسیس گردید و به جذب دانشجو پرداخت. این‌جانب هم از بدو تأسیس این رشته، به عنوان یک علاقه‌مند به امر تدریس، کوشش خود را آغاز نمودم. بعدها هم‌زمان با تأسیس مقطع کارشناسی ارشد تاریخ، مستقیماً مسئولیت اداره گروه را بر عهده گرفتم. این گروه عملاً نشان داده است که از توانایی بالایی برخوردار است و دانش‌آموختگان بسیاری را برای مقاطع بالاتر در دیگر دانشگاه‌های معتبر ایران تربیت نموده

است تا جایی که امروزه به ادعان همگان، از گروه‌های مطلوب تربیت کارشناس تاریخ در سطح کشور به شمار می‌رود.

تاریخ پژوهی آیا وضعیت گروه و اساتید و امکانات موجود رضایت بخش می‌باشد یا خیر؟ لطفاً در مورد برنامه‌های آتی خود در گروه توضیح دهید.

وضعیت گروه خوشبختانه به گونه‌ای است که امروزه با داشتن هفت استادیار در رشته تخصصی تاریخ، از موقعیت بالای علمی در سطح اساتید برخوردار است. تمامی استادان مزبور صاحب تالیفات و مقالات عدیده‌ای می‌باشند که این قضیه بر مطلوبیت وزنه و اعتبار هر چه بیشتر اساتید گروه می‌افزاید. در کنار مقام شامخ علمی استادان، همگی برخوردار از روحیه اخلاقی و تواضع و فروتنی نیز می‌باشند به گونه‌ای که بسیاری اعتراف دارند که استادان این گروه به اتفاق فاضل، مهربان و متواضع می‌باشند. جالب اینجاست که اکثر این استادان فارغ التحصیلان رشته تاریخ از دانشگاه فردوسی مشهد می‌باشند و این روحیه را مرهون اساتید خویش در آنجا می‌دانند.

تلاش گروه تاریخ در دانشگاه آزاد اسلامی بجنورد آن بوده و هست که بتواند موقعیت علمی شایسته‌ای نه تنها در سطح کشور، بلکه در سطح کشورهای منطقه نیز به دست آورد. عموماً در تمامی همایشهای معتبر علمی داخل کشور و گاه خارج از کشور حضور استادان این گروه چشمگیر است. از برنامه‌های آتی این گروه با توجه به این که چند تن از استادان، واجد کسب درجه دانشجویی می‌باشند بر پایی مقطع دکتری در رشته تاریخ ایران بعد از اسلام است. انتشار مجله تخصصی این گروه با همکاری یکایک اعضا، برگزاری میزگردها، انتشار مقالات و کتب از جمله مواردی است که در آینده هر چه بیشتر تداوم خواهد یافت.

تاریخ پژوهی برای شما دلیل انتخاب رشته تحصیلی تاریخ چه بوده است؟

انتخاب رشته تاریخ از سر تصادف نبود، بلکه با داشتن و احراز رتبه بالای کنکور، وارد این رشته شدم و هر روز بر اشتیاقم بر ادامه تحصیل بر این رشته افزوده شد. علت اساسی این امر در آن بود که احساس کردم، برخلاف بسیاری از آگاهان و

حتی دانشجویان رشته تاریخ، این رشته دچار قهر و مظلومیت واقع شده است. به عبارت دیگر، یکی از مهمترین زمینه‌های مطالعاتی که در کشور ما با وجود عمق بسیار، به طاق نسیان نهاده شده است، عرصه‌های تاریخی است. در کتاب روشهای پژوهش علمی در تاریخ آورده‌ام که بسیاری معتقدند که تاریخ یعنی قصه‌گویی، تفنن و ... در صورتی که تاریخ، علم شناسایی انسان است بدان‌گونه که بوده است. بیگانگی با تاریخ و هویت هر ملت به معنای دور بودن از اصالت‌ها و شالوده‌هاست. به همین جهت است که خداوند در کتاب آسمانی خود، قرآن کریم، به زبان تاریخ و مفاهیم تاریخی با انسان سخن می‌راند. خود به عینه در بسیاری از کشورهای پیشرفته مشاهده کرده‌ام که، ملل پیشرفته جهان از سر اعتنای به مطالعات تاریخی و وابسته بدان، مدارج ترقی را کسب نموده‌اند.

اعتقاد امروز من این است که وظیفه سنگینی بر دوش خود احساس می‌کنم و با چنین عقیده‌ای تلاش می‌کنم تا در عرصه مطالعاتی خویش، تحقیقات نوینی را تبیین و تدوین نمایم و نتایج آن را به جوانان عرضه دارم.

تاریخ پژوهی ظاهراً به نظر نمی‌رسد که در کشور ما تاریخ در جایگاه واقعی خود به کار گرفته شود. اگرچه که این مشکل به طور کلی دامنگیر علوم انسانی می‌باشد. شما به عنوان فردی که به نوعی درگیر رشته تاریخ و تدریس آن می‌باشید علت این مسائل و علل ناکارآمدی تاریخ را در چه می‌دانید؟

در کشور ما، ایران، هنوز درک روشن و درستی از تاریخ وجود ندارد. تاریخ را به شیوه سنتی آن خواندن و نوشتن و حتی تدریس نمودن، نه تنها باری از دوش ما بر نمی‌دارد بلکه مشکلات ما را نیز دو چندان می‌کند. آنگاه که هر کسی به جهت این که قلمی بر کاغذ زده مدعی تاریخنگاری و تاریخدانی نشود، آن روز جایگاه واقعی تاریخ حاصل شده است. همان‌گونه که امراض و آلام خاص را متخصصان هر رشته به مداوا می‌نشینند، اگر روزی تحقیقات و مطالعات تاریخی نیز به سر پنجه فرهیختگان علم تاریخ حاصل شود، می‌توان بر آگاهی جمعی بر خرد اجتماعی و هویت تاریخی نیز اذعان کرد.

بنده اعتقاد دارم که تا کنون جامعه ما، احساس نیاز به مطالعات علمی تاریخ نکرده بود، و به همین دلیل نیز رشد و پیشرفت چندانی هم نداشت. لیکن چندی است که این خلأ مطالعات و تحقیقات تاریخی به گونه‌ای واضح روشن شده است و جوانان در صدد رفع این نقیصه برآمده‌اند. امید دارم که به زودی زود با همت دانشجویان علاقه‌مند در رشته تاریخ، این معرفت عظیم، جایگاه در خور و شایسته خویش را بیابد و کاستیهای گذشته را نیز جبران نماید.

تاریخ پژوهی اگر روزی به عنوان یک مدیر و مسئول در سطح کلان کشور به خدمت مشغول شوید چه درصد از دانش آموختگان خود در رشته تاریخ را به کار خواهید گمارد و در چه زمینه‌هایی؟

چون اعتقاد دارم که مطالعات تاریخی اسباب خردمندی و عمق فکر و اندیشه در انسان می‌شود، لذا آنان را که با تاریخ خود آشنایند بر صدر خواهیم نشانید و آنان را که با تاریخ و پیشینه خویش بیگانه و در ستیزند به کناری خواهیم نهاد. گام نخست بر یک حرکت آگاهانه، اطلاع بر خویشتن و میراث گذشته است چنانچه بیگانگی از آن اسباب هرمان و درد، موجب تباهی و سقوط می‌گردد. بویژه در عصر تهاجمات فرهنگی، کافی است تا ملتی به تاریخ خود پشت کند تا در پرتگاه ندامت و جهالت سقوط کند:

به ملتی که ز تاریخ خویش بی‌خبر است
به جز حکایت هرمان و درد نخواهد بود.

تاریخ پژوهی در پایان از لطف شما متشکریم و برایتان آرزوی توفیق می‌نماییم، اگر صحبت خاصی یا پیام و سخنی برای دانشجویان دارید بفرمایید.

من نیز خود دانشجوییم و بر این هويت افتخار می‌کنم، اما تنها این نکته را جوانان عزیز دانشجو توصیه می‌کنم که هیچ‌گاه خود را دست کم نگیرید و بر موقعیت خود به چشم حقارت منگردید. آینده از آن شماست و تا جایی که تلاش کنید بدان دست می‌یابید. از هیاهوی دشمنان ترسید و مردانه و متواضعانه، در راه ارزشهای ملی و دینی خویش بکوشید. به دست اندرکاران فصلنامه تاریخ پژوهی و دانشجویان کوشا در این نشریه که همت به خرج داده و قلم را برنده تر از هر سلاح دیگری، جهت احیای میراث علمی این مرز و بوم به دست گرفته‌اند خسته نباشید می‌گویم و بر آنان آفرین می‌فرستم. امیدوارم تلاشهای اکنون شما، دیباچه‌ای روشن بر اقدامات چشمگیر آینده شما و صفحه روشنی بر اوراق زرین تاریخ این سرزمین باشد.

